

для решения проблемы, связанной с разработкой процессуально-технологических аспектов формирования гендерной культуры личности студента специальности «Социальная работа».

Ключевые слова: гендерная культура, гендерные знания, социальный опыт гендерного взаимодействия, гендерная рефлексия.

Markova N. Formation of Gender Culture of „Social work” Students for Study at University

The article elucidates methodological principles study on gender culture formation of future social workers during their training in higher education. The starting point of gender culture systems author considers the question of gender totality of knowledge. Knowledge of the block formation of gender culture promotes ideological orientation of the individual, the emergence of their own philosophy of life, identity and self in each of the areas of society. Block social experience reflects the interaction of gender identity social activity aimed at the pursuit of gender equality. Formation reflection unit provides effective gender nature of the self. Addressing develop a structural model of gender culture allowed us to obtain grounds for solving problems related to the development of procedural and technical aspects of the formation of gender culture of student specialty „Social work”.

Gender culture of students of specialty „Social Work” - is a special way of processing them their life, due to their desire to maximize the realization of their powers and abilities as members of a particular social sex, manifested through a set of relevant intellectual, value-semantic and behavioral characteristics of their personality, based on knowledge of gender theories of spiritual needs, interests and tastes that determine the choice of strategy of gender identity, assimilation of values, norms and rules of conduct gender positive direction corresponding to biological sex.

Key words: gender culture, gender knowledge, social experience of gender interaction, gender reflection.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 37.013.42

А. О. Назмієв

**ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ**

У наш час одним із важливих джерел відтворення інтелігенції в усіх країнах є студентство, тобто соціальна група, що наділена всіма

якостями, властивими молоді. Водночас студентство як категорія молоді має свої особливості. Однією з таких специфічних особливостей є соціальний престиж, оскільки більшість студентів усвідомлюють, що вищий навчальний заклад є одним із засобів соціального просування.

Нині суспільство спостерігає абсолютно нову ситуацію в галузі вищої освіти. Виникає необхідність зміни умов, форм і механізмів навчання, особливо в професійній сфері. Процес навчання у вищому навчальному закладі передбачає обов'язкове включення студентства в систему соціальних суспільних відносин, засвоєння ними соціальних цінностей шляхом заміщення позицій.

На сьогодні залишається відкритим та недостатньо вивченим у педагогіці й психології явище педагогічної фасилітації. ВНЗ є одним з найважливіших засобів активізації саморозвитку, самовдосконалення кожного студента. Виникає потреба в переосмисленні педагогами своєї позиції щодо методів, прийомів навчання, ставлення до студентів, взаємодії з ними. В останні два десятиліття система вищої освіти України перебуває в стадії постійного реформування. Суспільство висуває нові вимоги, які потребують змін умов виховання і формування єдиної, психологічно здорової особистості, здатної адаптуватися у важких, стресових умовах сучасного життя. Це зумовлює актуальність нашого дослідження, оскільки особистісні зміни, а не статичне знання є єдиним, що має сенс при виборі мети освіти в сучасному світі.

Основи формування соціальної компетентності закладаються зі шкільних років. У дослідженнях, присвячених вивченню проблеми професійно-педагогічної компетентності вчителя (Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна та ін.), акцентовано увагу на тому, що процесуально важливі якості, пов'язані з властивостями інтегральної індивідуальності педагога, зумовлюють здатність учителя перетворювати спеціальність на засіб формування особистості учня. У роботі вчителя, який на досить високому рівні здійснює педагогічну діяльність, дотримується норм педагогічного спілкування, реалізується особистість учителя, результатом чого є досягнення хороших результатів у навчанні й вихованні школярів. Так, знання й досвід педагога, що дають можливість професійного, грамотного вирішення питань навчання і виховання, сукупність його професійно-педагогічних компетенцій стають своєрідним зразком для наслідування.

На думку багатьох вчених, традиційні методи роботи з учнями та студентами переважно спрямовані на формування адаптаційних механізмів людини до соціуму шляхом засвоєння відповідних соціальних ролей, культурних образів і, на жаль, не сприяє розвитку творчості, розкриттю духовності, активізації інтуїтивних можливостей, художнього пізнання світу. Вивченню педагогічної фасилітації як суттєвої характеристики гуманістичного особистісно-орієнтованого навчання присвячені дослідження Т. Гури [4], М. Чуєвої [3], К. Шевченко [4] та ін. У роботах О. Мартинової [2] і Г. Шоцької [5] фасилітацію розглянуто як

соціально-психологічний феномен, який за допомогою діалогу зумовлює організаційний розвиток групової роботи й спрямований на підвищення групової активності.

Отже, велику увагу науковців привертає розуміння педагогічної фасилітації як соціально-психологічного феномену, що стає основою особистісно-орієнтованого навчання. Проте поза увагою дослідників й досі залишаються питання вивчення феномену фасилітації як форми реалізації соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів, що і зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета статті – вивчити й описати феномен фасилітації як форми реалізації соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів.

За думкою А. Орлова, фасилітація – це стимулювання розвитку свідомості людей, їх незалежності, свободи вибору; зміна ефективності діяльності суб'єктів діяльності. Основним завданням викладача повинно стати стимулювання та ініціювання (фасилітація) осмисленого навчання. [8].

На переконання К. Роджерса, чинна реформа освіти повинна ґрунтуватися на перебудові певних особистісних установок вчителя, що реалізуються в процесах його міжособистісної взаємодії з учнями. Існують три основні установки вчителя-фасилітатора: перша – «істинність» і «відткритість»; друга – «прийняття» і «довіра»; третя – «емпатія» і «емпатичне розуміння».

Педагогічна фасилітація – порівняно нове поняття, що активно використовують у педагогіці та педагогічній психології. При цьому основними орієнтирами під час аналізу феномену педагогічної фасилітації стають такі умови: позитивний вплив на учня, групу з метою створення сприятливої атмосфери, підвищення впевненості учнів у своїх силах, стимулювання і підтримка у них потреби у самостійній продуктивній діяльності [11, с. 259]. А такою діяльністю для студентів вищих навчальних закладів є студентське самоврядування.

Сам термін «фасилітація» походить від латинського «спрощувати, сприяти, прискорювати, стимулювати». У сучасних європейських мовах однокореневе дієслово (від англ. facilitate) означає – полегшувати, допомагати і сприяти, причому майже завжди в переносному, психологічному значенні. Це, власне, і ріднить мистецтво фасилітації з мистецтвом, наприклад, коучингу. Фасилітатор-викладач, як і коуч, є провідником до світу творчості, ефективності, самоусвідомлення, активної життєвої позиції, успіху [3, с. 14].

Фасилітацію визначають з точки зору процесу й результату. Як процес фасилітація представляє розробку, а також управління груповою структурою і процесом, які допомагають групі ефективно виконувати свою роботу, мінімізуючи загальні проблеми, з якими стикаються люди, працюючи разом [2, с. 58]. Отже, фасилітація – це процес, який фокусується на таких питаннях:

- чого необхідно досягти;
- хто повинен бути залучений;
- розробка процесу, у якому бере участь група, і послідовності виконання завдань;
- комунікація;
- досягнення відповідного рівня участі та використання ресурсів;
- групова енергія, рушійні сили і здібності учасників;
- фізичне і психологічне середовище.

Робота в присутності інших людей істотно покращує результат. Це відбувається завдяки фізіологічному збудженню очікування оцінки й конфлікту уваги. По-перше, група здатна на прийняття більш ризикованих рішень, ніж окрема людина. По-друге, важливо залучати членів групи до вирішення проблеми. По-третє, система колективної пам'яті може зберігати набагато більший об'єм інформації. По-четверте, групові рішення характеризуються більшою ґрунтовністю і досконалістю, інформація розглядається ширше, береться до уваги велика кількість альтернатив, глибше оцінюється можливе рішення проблем [5, с. 86–87].

У науковій літературі дефініцію «соціальна фасилітація» розуміють як «підвищення швидкості або продуктивності діяльності індивіда внаслідок актуалізації в його свідомості образу (сприйняття, уявлення і т.п.) іншої людини (або групи людей), що виступає в якості суперника або спостерігача за діями даного індивіда» [12, с. 1].

Поняття соціальної фасилітації зумовлює розуміння процесу вироблення соціальної компетентності, оскільки формування особистості неможливе поза суспільством, оскільки визначальною людиною є істотою як біологічною, так і соціальною. Компетентність – категорія багатогранна, може стосуватись як однієї конкретно взятої особистості, так і цілої соціальної групи, вона вказує не лише на вміння, знання, досвід, а й на самостійність, рівень освіченості, життєві та професійні цінності, здатність ефективно розв'язувати нові, нестандартні завдання тощо.

Соціальна компетентність окремими вченими розглядається як процес особистісної самореалізації, спираючись на існуючий потенціал розвитку суспільства (В. Віноградова та О. Єрліха) [1, с. 15]; інтегральна характеристика, що об'єднує соціальні мотиви, знання, навички, які дозволяють ефективно діяти (М. Гончарова-Горяньська) [10, с. 74]; здатність обирати адекватні варіанти поведінки та реалізовувати їх в процесі взаємодії (Н. Булка) [2, с. 46]; сукупність особистісних якостей, знань, умінь та навичок, які дозволяють ефективно виконувати соціальні ролі [5]; здатність діяти адекватно ситуації [7]; рівновага між рівнем розвитку індивіда і вимогами соціуму [9]; інтегральна характеристика особистості, що покликана забезпечити ефективну інтеграцію в соціальну дійсність [10]; уміння вдало випрацьовувати стратегію

поведінки, намічати шлях, необхідний для досягнення мети, засвоювати уроки зі своїх успіхів та невдач [6, с. 22].

Соціальна компетентність більшістю дослідників розглядається як невід'ємний складник процесу соціалізації. Соціальна компетентність є показником успішності протікання процесу соціалізації, а відтак і її результатом в конкретному віковому періоді, зокрема в студентські роки.

Однією з умов формування соціальної компетентності є участь студентів у діяльності органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів.

Ураховуючи зазначене вище, можемо стверджувати, що процес формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів у діяльності органів студентського самоврядування буде ефективним, якщо відбудеться зміна рольових функцій керівника, куратора і викладача від традиційної ролі експерта-наставника до інноваційної ролі фасилітатора – лідера та учасника навчально-виховного процесу.

Отже, феномен фасилітації реалізується у стимулюванні розвитку свідомості людей, зміні ефективності діяльності суб'єктів такої діяльності в процесах їх міжособистісної взаємодії, підвищенні впевненості студентів у своїх силах, стимулюванні і підтримці у них потреби до самостійної продуктивної діяльності, розробці й управлінні групою структурою та процесом, які допомагають групі ефективно виконувати свою роботу. Це безпосередньо впливає на процес розвитку соціальної компетентності студентів, що відіграє важливу роль як в житті окремої особистості, так і суспільства в цілому. Найбільшої ефективності процес формування соціальної компетентності студентів може досягти в процесі діяльності органів студентського самоврядування. При цьому науково-педагогічні працівники університету повинні перейти від традиційної ролі експерта-наставника до інноваційної ролі фасилітатора – лідера та учасника навчально-виховного процесу.

Наступним кроком у дослідженні порушеної теми буде розробка системи тренінгових занять для спільної діяльності викладачів і органів студентського самоврядування щодо формування соціальної компетентності в останніх.

Список використаної літератури

1. Байков Ю. Н., Егоров Д. Е. Диагностика социальной компетентности / Ю. Н. Байков, Д. Е. Егоров // Журнал прикладной психологии. – 2002. – № 6. – С. 22–28. **2. Булка Н. І.** Креативність і соціальна компетентність / Н. І. Булка // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – №10. – С. 46–49. **3. Гончарова-Горянська М.** Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів / М. Гончарова-Горянська // Рідна школа. – 2004. – №7–8. – С. 34–36. **4. Гура Т. В.** Педагогічна фасилітація – механізм розвитку лідерського потенціалу студентів в умовах

технічного університету / Т. В. Гура // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2014. – № 3. – С. 32 – 44. **5. Кононко О. Л.** Компетентність дошкільника у сфері життєдіяльності «Я САМ» як умова становлення позиції «Я – у – СВІТІ» / О. Л. Кононко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – кн. 1. – К., 2005. – С. 195–205. **6. Лунякова Л. Г.** О современном уровне жизни семей одиноких матерей / Л. Г. Лунякова // Социс. – 2001. – №8. – С. 86–95. **7. Мартынова А. В.** Фасилитация как технология организационного развития изменений / А. В. Мартынова // Организационная психология. – 2011. – Т. 1. – № 2. – С. 53–91. – Режим доступа : www.orgpsyjournal.hse.ru. **8. Орлов А. Б.** Феномены эмпатии и конгруэнтности / А. Б. Орлов, М. А. Хазанова // Вопросы психологии. – 1993. – № 4. – С. 45 – 51. **8. Слот В., Спанярд Х.** Нидерландская Модель социальной помощи детям, ориентированная на модель социальной компетенции / В. Слот, Спанярд Х. Нидерландская // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – 2000. – №1. – С. 60–74. **9. Чуева М. Ю.** Педагогическая фасилитация. опыт применения в высшей школе / М. Ю. Чуева // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии. – 2013. – Вып. №33. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskaya-fasilitatsiya-opyt-primeneniya-v-vysshey-shkole>. **10. Шевченко К. О.** Педагогічна фасилітація у контексті професійної компетентності вчителя / К. О. Шевченко // Психологічні науки : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. № 2 (109). – С. 258 – 263. **11. Шоцкая Г. А.** Социальная фасилитация в организации групповой работы студентов / Г. А. Шоцкая // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 3. – С. 86 – 88.

Назмієв А. О. Фасилітація як форма реалізації соціальної компетентності студентів ВНЗ

Статтю присвячено дослідженню й описанню феномену фасилітації як форми реалізації соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів. Визначено, що фасилітація – це стимулювання розвитку свідомості людей, їх незалежності, свободи вибору; зміна ефективності діяльності суб'єктів діяльності в процесі їх міжособистісної взаємодії; підвищення впевненості студентів у своїх силах, стимулювання і підтримка в них потреби до самостійної продуктивної діяльності; розробка й управління груповою структурою та процесом, які допомагають групі ефективно виконувати свою роботу. Це безпосередньо впливає на процес розвитку соціальної компетентності студентів, що відіграє важливу роль як в житті окремої особистості, так і суспільства в цілому. Найбільшої ефективності процес формування соціальної компетентності студентів може досягти в процесі діяльності органів студентського самоврядування. При цьому науково-педагогічні працівники університету повинні перейти від традиційної ролі експерта-

наставника до інноваційної ролі фасилітатора – лідера та учасника навчально-виховного процесу.

Ключові слова: фасилітація, соціальна компетентність, зміст, форми, діяльність студентського самоврядування.

Назмиев А. А. Фасилитация как форма реализации социальной компетентности студентов вузов

Статья посвящена изучению и описанию феномена фасилитации как формы реализации социальной компетентности студентов высших учебных заведений. Определено, что фасилитация – это стимулирование развития сознания людей, их независимости, свободы выбора; изменение эффективности деятельности субъектов деятельности в процессе их межличностного взаимодействия; повышение уверенности студентов в своих силах, стимулирование и поддержка в них потребности к самостоятельной продуктивной деятельности, разработка и управление групповой структурой и процессом, помощь группе эффективно выполнять свою работу. Это непосредственно влияет на процесс развития социальной компетентности студентов, играет важную роль как в жизни отдельной личности, так и общества в целом. Наибольшей эффективности процесс формирования социальной компетентности студентов может достичь в процессе деятельности органов студенческого самоуправления. При этом научно-педагогические работники университета должны перейти от традиционной роли эксперта-наставника к инновационной роли фасилитатора – лидера и участника учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: фасилитация, социальная компетентность, содержание, формы, деятельность студенческого самоуправления.

Nazmyev A. Facilitation of Implementation as a Form of Social Competence of University Students

The article is devoted to study and describe the phenomenon as a form of facilitating the implementation of social competence of students in higher education. The article is devoted to the study and description of the phenomenon as a form of facilitating the implementation of social competence of students in higher education. The phenomenon of facilitation implemented to stimulate the development of consciousness, the change of the efficiency of such activity in their interpersonal interactions, students increase confidence in their abilities, stimulate and support they need for independent productive activity, development and management of the group structure and process that help group to effectively carry out its work. This directly affects the development of social competence of students plays an important role in the life of the individual and society as a whole. The greatest efficiency of the formation of social competence of students can achieve in the activities of the student government. This scientific and university teaching staff must move

from the traditional role of an expert instructor to a facilitator of innovation - leaders and participants of the educational process.

Key words: facilitation, social competence, content, form, student government activities.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 364.62+352

Г. І. Слозанська

УПРОВАДЖЕННЯ ПОСАДИ ФАХІВЦЯ ІЗ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ОБ'ЄДНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ТРУДНОЩІ, ЩО ВИНИКАЮТЬ

Реформа децентралізації влади та створення об'єднаних територіальних громад в Україні породжує чимало проблем у різних сферах життєдіяльності людини. Зважаючи на бідність та тривале зубожіння населення країни особливо загострюється питання доступу населення до системи соціального захисту. Актуальним це питання є для жителів сільської місцевості, які не мають доступу до якісних соціальних послуг або взагалі не володіють інформацією про ресурси і послуги, якими можуть скористатися. Тому, сьогодні особливо гострим є питання побудови належної ієрархічно вибудованої системи соціального захисту населення з можливістю забезпечення доступу до соціальних послуг особам, які проживають в ОТГ сільського типу. Впровадження посади фахівця із надання соціальних послуг на рівні об'єднаної територіальної громади (ОТГ) та створення Центрив із надання соціальних послуг дозволить вирішити ці питання.

Численні публікації вітчизняних (О. Безпалько, Д. Лиховід, І. Лисенко, Т. Семигіна, та інші) та зарубіжних (Д. Дастін, К. Лаєнс, Дж. Фук та інші) науковців останніх років свідчать про доцільність переформатування основних підходів до розуміння соціальної роботи як сфери професійної діяльності та побудови нової парадигми соціальної роботи як сфери надання соціальних послуг компетентними фахівцями диференційовано та адресно залежно від потреб об'єкта на різних рівнях (мікро, мезо та макро) та різним категоріям клієнтів.

Метою статті є аналіз чинного законодавства у сфері надання соціальних послуг населенню на рівні ОТГ та перспектив створення Центрив із надання соціальних послуг та впровадження посад фахівців із надання соціальних послуг населенню на рівні ОТГ.